

Parlàrem del castell d'Alaró amb **Biel Ferrer Fiol, des Castell.**

En Biel (1955) és el fill major -en Toni Pere és el petit- d'uns dels donats més estimats al poble, en Biel Ferrer Bernat de *Can Porro* (Sóller) i na Maria Fiol Reynés de *Cas Mascarats* (Alaró). Va aprendre a caminar pujant al castell i, fins als deu anys, la muntanya fou la seva escola. Amb ell compartirem un bon horabaixa de conversa àgil, memòria viva i un diumenge de pujada al castell.

El castell és un lloc ben estimat per tots els alaroners i alaroneres, però en el vostre cas, va ser ca vostra en el sentit més estricte de l'expressió.

Així és. Mon pare era solleric, germà de dotze. Sa padrina no els podia mantenir i va enviar tres germans al Verger, on hi havia el conco Biel que hi feia d'amo. El conco va ser un segon pare per a ell. De fet, quan mon pare es va casar (devers l'any 50) li fa fer els mobles. Llavors els dos germans tornaren cap a Sóller però mentre ell feia feina al Verger, la plaça de donat (no vagi per dit, però crec que eren *xineta*) va quedar vacant i li varen dir per anar-hi. Ell va acceptar, tot i que ma mare no ho veia gens clar, vaja, que no hi volia anar. Però hi romangueren des de 1957 fins a 1976,

quasi vint anys. A la primària combinaven la feina a la possessió amb el castell. Segons la gent que hi hagués o la feina que tenien, vivien al castell, o a la casa que teníem a Alaró. Jo havia nascut poc més d'un any abans d'aquest trull, de manera que el castell fou, pràcticament, la meva primera llar.

Quines eren les distraccions per a un al·lot petit dalt del castell?

Qualsevol cosa era bona. Una setmana abans de les festes senyalades, per la Mare de Déu de setembre o per l'Àngel, mon pare ens deia al meu germà i a mi que anàssim a fer net el camí. Es tractava de deixar-lo ben pla, de llevar totes les pedres que haguessin caigut o s'haguessin mogudes. Hi havia gent que feia promeses de pujar descalç, però mon pare sempre ens advertia que *ses pedres sempre les heu de posar a la part de dalt, perquè a la part de baix cauen*. En realitat era una distracció més per a uns al·lots que teníem poques feines.

També m'agradava caçar. Havia arreglat uns rebolls per amagar-me vora la pica del primer aljub, el del Constipador, i allà caçava gorrions, o el que fos que hi anàs a beure, amb una escopeta de balins. De vegades cridava na Margalida des Verger des de dalt i ens vèiem a la font des Penyal Agut. Allà caçàvem cadernerres amb visc que havíem fet nosaltres mateixos amb pega. Dúiem un gabió per posar el que agafàssim. De vegades hi podíem estar tot l'horabaixa per no aplegar res.

Els bolets eren part de les vostres eixides?

Jo no és que sigui gaire cercador, però m'agraden els bolets. Allà dalt hi ha agres de picornells, d'esclata-sangs (més a la part de la Presó dels Moros), blaves, peluts...

Avui en dia hi ha gent jove que si no té un mòbil no sap on s'ha de posar.

Idò la comunicació entre el castell i es Verger era a través d'un corn. No record si hi havia algun tipus de codi, però si el vent venia d'esquena, cap al Verger, fins i tot ens sentien cridant, no havien de menester ni el corn. (En Tomeu Comas *Ropit* recorda una anècdota de la padrina que, veient dues persones poc de fiar allà dalt -de pujada pareixia que havien amagat una maleta-, cridà la gent des Verger amb el corn i en comparegué tanta que espantà aquells desconeguts.)

Heu conegut la garita militar del cim?

Sí que hi era, encara que la teuladeta havia passat per ull. Tal vegada s'hauria pogut arreglar per conservar-la i aprofitar-la per posar tot el que hi ha ara de repetidors i antenes. (En Biel Llodrà, l'arqueòleg, que és avui al castell, ens mostra el telèfon de la garita que encara conserven allà dalt i que s'emprava per passar els *partes*.)

Costa d'imaginar l'estil de vida que podíeu dur aquells anys dalt del castell, perquè de llavors ençà ha canviat prou. No és així?

Ja ho crec. La vida al castell no tenia les comoditats que té ara. Inicialment, la llum del castell la proveïen els llums de carbur, les espelmes, els quinqués i els llums d'oli. Després incorporàrem les làmpades *Petromax*, que cremaven petroli però necessitaven aire a pressió, per a la qual cosa disposaven d'una manxeta que s'havia d'anar activant contínuament. Després vengué el butà i només el darrer any de la nostra estada, tenguérem llum elèctric. Aquell any, mon pare va pujar la primera conservadora... a l'esquena!

Quin era el combustible que feia servir la gent per als fogons? Llenya?

No, no. La llenya només era per a les xemeneies. Tant els fogons de la gent com la cuina funcionaven amb carbó. Mon pare cada any feia una sitja o, si era molt grossa, cada dos. La darrera que va fer -o una de les darreres- és la que surt a una foto vora el Constipador. També li vaig veure fer la primera (pujant) de les dues de la recta des Bosc. Allà dormia arreberat davall una mata. No va emprar mai cap barraca. Eren 10 o 12 dies de

feina i vigilància. S'havia de vetlar constantment perquè no se pegàs foc. Les alzines se tallaven verdes, s'agafava la que convenia, i se deixaven dues alzines joves de la rebollada. Això ajudava a renovar el bosc. Si no, el banyarriquer fa matx. Per tallar la llenya, ho feien amb un verduc, però mon pare quasi sempre era tot sol i el verduc necessita dos homes. Ell se va enginyar per posar una vareta de ferro als dos caps del verduc i així el podia manejar tot sol.

Tenc entès que no era senzill fer carbó.

Primer s'havia de fer ben net el rotlo de sitja, fins que trobàssim l'empedrat. Després es cobria amb una capa fina de terra porgada. I després es començaven a col·locar tions. De vegades l'ajudava mestre Miquel *Morrongo*, son pare de n'Antònia des Verger.

Fer que la sitja cremàs bé era una feina delicada. Amb una escala, accedia a una tapadora de bidó, al cap damunt i, si era necessari, l'alimentava amb burjons, bocins de tronquets d'alzina. També s'havia de mirar que respiràs bé. Si s'esfondrava un tió i feia un forat, per allà sortia foc a les totes i s'havia de tapar tot d'una per no perdre tota la feinada.

Finalment, triada la sitja, el carbó era transportat a l'om de somera dins les sàrries cap allà on fes falta. També va fer dues sitges devora els aljubs.

Quin era el temps de fer carbó?

Normalment fèiem la sitja a finals de primavera o dins l'estiu. No hi havia por d'incendis perquè tot estava ben net. Si plovia, tenia a punt manats de càrritx i terra porgada, perquè per fer la sitja ja se'n posava. Si no plovia gaire, l'aigua no entrava. De totes maneres, mon pare mirava el cel per saber si tendria una setmana seca. Record alguna vegada que si després de mirar el cel la veia tan grossa, ens feia baixar fins es Verger amb la lloca i els pollets.

Fèieu pa allà dalt?

El pa, sobretot els primers anys, el pujàvem des Verger. Eren uns pans ben grossos. No tornaven durs ni dolents. Després, segons la gent que teníem a dalt, ja el dúiem d'Alaró. Allà dalt no n'hi férem mai, de pa. Al forn, el de la Taverneta que encara hi és, hi fèiem porcelles i rostits. Record que ma mare també hi feia panades de pollastre per a uns estrangers que l'hi demanaven. Antigament, sa Taverneta era el sostre de l'estable. Més endavant començaren a fer paelles, escaldums de pollastre, *callos* i a funcionar una mica com a restaurant per a la gent que venia. Hi havia un altre forn, que jo ja no vaig veure emprar, amb la boca a l'exterior, vora una escala que pujava a sa Taverneta per darrere. Aquesta escala ja no existeix.

Un dels fets que tothom recorda d'aquell temps, són les olives, el fonoll marí envinagrat i el glopet d'herbes.

Les olives eren des Verger però el fonoll marí, lògicament, no. Un pic cada any, anava a Sóller quan el conco havia de sortir a pescar. El deixaven a s'Illeta i mentre els altres pescaven ell arreplegava tres o quatre sacs de fonoll. S'hi passava tot el matí. Al vespre, en arribar dalt del castell, el rentava i l'arreglava dins unes alfàbies grosses.

Mon pare i ma mare procuraven que tothom s'hi trobàs a gust amb el poc que hi havia. La gent que quedava a dormir al castell, en arribar, rebia els llençols nets i un espelmatori amb la seva espelma. A la cel·la hi havia

també un peu de ribella i un pitxer de giny, que ells mateixos omplien de la cisterna de la taverneta, que en realitat és un aljub.

Com s'organitzava per menjar la gent que quedava a romandre?

La gent que anava allà, tenia la seva habitació de sempre i els seus fogons. On ara és la cuina, llavors era el menjador. Hi havia una gran taula de fusta que tenia forma d'U. A força d'emprar-la i de fer-la neta -ma mare la rentava amb lleixiu- se va gastar molt i mon pare la va fer folrar de fòrmica. La cuina i els fogons de la gent llavors eren on ara hi ha els banys de darrere el taulell. I els excusats de llavors eren part davall de s'Obra Nova, un poc més endavant. Un per a dones, amb banc per seure, i un per a homes, només amb el forat. Encara hi són. Tot anava per avall.

Amb la reforma, els espais han canviat molt. A la part de darrere la capella li dèiem sa Vicaria, que ara s'ha transformat en cel·les. Llavors hi havia 5 habitacions, la del Vicari, la del Sr. Manuel; i tres més. Les nostres habitacions eren damunt la cuina actual.

Era caçador, ton pare?

Viure al castell significava aprofitar-ho tot. I la caça ens proveïa de carn. Record que mon pare, part damunt els aljubs, hi tenia dos colls per caçar tords. Eren colls d'alba, quan els tords partien cap a l'oliverar. Un per a ma mare i el seu. I encara n'hi havia un tercer per al conco.

També caçava coloms dins la cova de Sant Antoni. De fet, va posar una reixeta, de la qual encara queden els pals de ferro, perquè en caure els coloms, no redolassin per avall.

Pel redol dels aljubs també hi tenia un parany de lloses. Ara estan prohibides perquè maten qualsevol ocell que s'hi posi, però llavors era una tècnica tradicional. Les lloses eren tres pedres que s'aguantaven en equilibri inestable amb tres trossets d'albó. Damunt una fulla d'heura que agafàvem de davall s'Obra Nova, hi posàvem una punxa d'argelaga i allà hi clavàvem un cuc de terra, que havíem aconseguit cavant la terra amb els gavilans. Els ocells anaven a picar el cuc i, en tocar els albons, els pegava la llosa damunt. Així agafàvem tords, ropits...

I l'altre sistema eren els garbellets. Aquests solien situar-se en el parany entre les cases i el Costipador. Als garbellets anava millor el cuc de rossinyol, uns cuquets grocs que se feien dins el fems o serradís de fusta descomposta. Tot això, s'havia d'anar a repassar cada dia, perquè si no, l'ocell tornava dolent.

Una sèrie de vegades, mon pare va provar d'amollar algunes conilles plenes per allà dalt, però entre el mal i la salvatgina, no arribaven a bon port. Si volia caçar conills, anava més per la banda d'Orient.

Realment era un problema la salvatgina?

Si tenies pollets, eren mals de surar. Mon pare solia parar un garbellet gros amb dents per a la salvatgina, en el revolt de l'escaleta, on el camí s'arramba a la penya. El tenia fermat amb una cadena a una alzina que encara hi és. Curiosament, si hi pegava un moix o una geneta, l'agafàvem pel cap. Però el mart era més desconfiat i normalment l'agafàvem per les potes, perquè primer gratava un poc. Des del mirador podíem veure si havíem caçat res.

Sembla que, com a castell roquer que és, el problema principal del castell sempre ha estat l'aigua.

És lògic. Allà dalt no hi ha fonts llevat dels cocons dels aljubs. I a l'estiu, s'hi arribava a aplegar molta gent. Algunes famílies d'Alaró hi venien a passar una o dues setmanes. Mon pare treia l'aigua d'allà on podia. En principi hi havia aquest aljub que hem comentat de sa Taverneta, que arreplega l'aigua de les teulades. I després també va arreglar l'aljub que té coll de la zona dels aljubets. Si feia falta, l'anàvem a cercar entre setmana. Havia fet fer una tapa i tenia corriola. Cada any o parell d'anys, mon pare arreglava els dos aljubs, els feia nets... Però devora l'aljub de sa Taverneta hi havia l'estable. Mira tu Sanitat què diria ara! També és ver que només ens banyàvem un pic per setmana però, això sí, cada dia els peus. Per cuinar... i poca cosa més. Bé, també empràvem l'aigua per rentar els llençols, amb un sabó fet d'oli, a peces, i lleixiu. Venga fregar, deixar en remull, piques plenes, i estendre. Volien fer un lloc de bugaderia per a la gent que vengués a romandre al castell, però no es va arribar a fer.

Així, no podíeu fer gens d'hort allà dalt.

No te pensis. Ran del paretó del mirador de davant la capella, hi havia un altre aljub per a les aigües d'escorrentia que replegàvem de la part de sa Vicaria (darrere la capella, vora el mirador de s'Orengar) i de s'esplanada de davant. Eren les aigües que aprofitàvem per regar la marjada de davall el mirador i fer una mica d'hort. Bàsicament tomàtiques, pebres, albergínies... hortalisses d'estiu. Era un aljub amb coll i una branca d'ullastre per penjar-hi la corriola. També tenia una troneta que encara hi és. L'aljub donava a una petita pica damunt la marjada que omplíem deixant sortir l'aigua amb un mecanisme manual de ferro. En ser plena, tancàvem i trèiem l'aigua per regar a poalades. I així fins que n'havíem de menester.

I les cabres no vos hi entraven?

I per aquell temps no hi havia problema de cabres. No en va caçar mai mon pare. Només de tant en tant els xots des Verger que pujaven. Llavors els arreplegàvem i els fèiem anar per avall.

Els arbres del mirador encara són els mateixos?

El lledoner i el til·ler eren els mateixos que hi ha ara però, clar, molt més joves i prims. Els dos pins verds també hi són encara i, arrengrat amb ells, a la paret de l'hort, un cirerer que va morir fa molts d'anys. Hi havia també un altre cirerer aferrat a la paret de sa Taverneta per la part de baix, devora l'estable. Quan mon pare treia les someres, primer les fermava en aquest cirerer.

L'altra icona del castell, és el seu mitjà de transport, les someres. Com ho fèieu llavors?

Per pujar les coses dalt del castell hi havia dues tirades. Si el viatge no era gaire gran, les someres feien el camí complet des d'Alaró fins a dalt del castell amb el bast i les beaces. Si les someres no anaven gaire carregades, mon pare també podia colcar a estones. De fet, amb el temps, mon pare va fer un petit estable a la vila al corral de ca la seva padrina, perquè ca nostra, una casa al redol del Pontarró, no era prou gran. Però si era necessari, per dur moltes capsas de *Coca-cola* o gasosa, el conco Biel els deixava el carro i un mul per fer el viatge d'Alaró al Verger. Després ja era cosa de les someres. No feien servir el camí des Pouet perquè era impracticable per a un carro. Estava abandonat. No fou fins més endavant que l'arreglaren (l'any 1968). Des de les cases des Verger anaven directament cap al bosquet i per amunt.

Recordau el nom d'algun d'aquells animals?

A la primeria hi havia dues someres. Després, es morí una somera i la Comissió del Castell, que era qui s'encarregava d'aquestes coses, comprà un ase, en «Gutiérrez». Morta l'altra somera, es va comprar un altre ase, que era jove i havia de menester aregar. Un pic, vora el Constipador, va prendre carrera fins a dalt del castell i hi va haver material pertot.

En aquest pujar i baixar, deveu recordar noms dels llocs o redols per on passàveu.

Des de dalt del castell, miràvem com pujava la gent i dèiem «ja són allà o allà deçà». Des de Son Curt gairebé cada revolt tenia el seu nom: Son Curt, la partió de Son Curt, Son Penyaflor, la tirada de Son Penyaflor, la volta del Xaragall

que passa per damunt aquest xaragall o torrentó, i que té damunt, ja dins la primera gran dreuera, el penyal o penyalet de Son Penyaflor. El següent revolt cap a l'esquerra era la volta del bosquet de Son Penyaflor, que té un camí. En el pròxim revolt (cap a la dreta) començava la dreuera de la Canaleta, que acabava passant el proper revolt a l'esquerra, quan la canaleta travessava el camí. El grup de voltes que ve, es diu ses Voltetes, perquè són tres tirades molt curtes. I arribam a la partió des Verger, també devora una gran roca. En el pròxim revolt a l'esquerra, hi ha les Fontanelles, que podien rajar fins i tot a l'estiu. Allà s'aturaven a l'estiu els ases o someres per beure. El pròxim revolt és la volta des Vent, on arriba el camí empedrat des de la partió des Verger i que passa pel redol de pins verds. Després del proper revolt a l'esquerra, ve la volta llarga, que és el tram més llarg sense revolts de 180°. Després, el tros de camí que ara només és baixada, llavors no formava part de la carretera i es deia el camí vell, que era utilitzat com a dreuera. Passat el caminó que puja ja directe cap al castell, ve la volta de baix de s'Hort, que travessa el xaragall. Aquest xaragall recull les aigües de la Font des Penyal Agut, d'una font de mina dins del mateix xaragall i de la Font de baix de s'Hort, que és la que té la mina més gran.

I des Verger per amunt?

Des des Verger hi havia l'entrada des Bosc, tancada amb una barrera. Després venia la recta del Bosc que tenia, per ordre, la barraca dels porcs, una sitja amb un bassol, i una altra sitja. Al final fa un petit quatre i arribam a sa volta des Ruquet. Després tornava a venir la volta llarga fins a la volta des Pinets, perquè hi havia tres pins joves dins el revolt. Aquí de vegades fèiem la drecera des Pinets. Després venia un altre revolt a l'esquerra i en el pròxim revolt a la dreta hi havia la volta des Misteris, que era allà on començava el Via Crucis. Hi havia un misteri a baix i un a dalt del revolt. Eren el primer i el segon misteris. La gent hi deixava creus senzilles, fetes moltes vegades amb un albó. Després venia un altre revolt a l'esquerra amb un altre misteri, que estava dempeus però ara només en queda la base. Arribàvem així al *cruce* des Pouet, també anomenàvem el caminet d'Orient. Aquí hi ha un altre misteri. A partir d'aquí, el tros que s'arramba a la penya se diu s'Escaleta. Després, mirat des de dalt, ja no vèiem la gent fins que eren al Costipador, on hi havia, just abans d'entrar, un altre misteri.

De baixada del castell, en Biel recorda que, de tant de pujar i baixar carregat per mal camí, el seu pare havia de canviar les molles de darrere del 600 cada pocs anys. No és el seu cas, que tresca per boscos i marjades amb cama forta i les feines són anar-li darrere. No debades, la muntanya del castell és encara ca seva.

Un horabaixa d'estiu, 25 d'agost de 2018, a la plaça de l'Ajuntament.
Una pujada al castell l'equinocci de tardor (23 de setembre) de 2018.
Entrevistador: Josep Lluís Pol i Llompart